

Θεσσαλονίκης Φιλόθεος: Η Τεχνητή Νοημοσύνη και ο άνθρωπος - Τι παραμένει μοναδικά ανθρώπινο;

/ [Γνώμες](#)

Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Φιλόθεος

Η Τεχνητή Νοημοσύνη και ο άνθρωπος - Τι παραμένει μοναδικά ανθρώπινο;

Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης αποτελεί μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις της εποχής μας. Μοντέλα τεχνητής νοημοσύνης (TN) που επεξεργάζονται πληροφορίες, παράγουν λόγο, επιλύουν προβλήματα και

υποστηρίζουν πένιότε πλέον και προτείνουν αποφάσεις, εισέρχονται δυναμικά στην καθημερινότητά μας. Παράλληλα, όμως, αναδύεται ένα βαθύτερο ερώτημα: εάν η συγκεκριμένη τεχνολογία μπορεί να αναπαράγει ολοένα περισσότερες ανθρώπινες λειτουργίες, τι είναι εκείνο που παραμένει μοναδικά ανθρώπινο;

Η απάντηση δεν μπορεί να περιοριστεί σε μια σύγκριση ικανοτήτων μεταξύ ανθρώπου και μοντέλων ΤΝ. Χρειάζεται να αναζητηθεί στο ίδιο το νόημα της ανθρώπινης ύπαρξης. Σύμφωνα με τη χριστιανική ανθρωπολογία, ο άνθρωπος δημιουργείται «κατ' εικόνα Θεού» (Γέν. 1:26-27). Η αξία του, επομένως, δεν απορρέει από την ευφυΐα, την παραγωγικότητα ή τις επιδόσεις του, αλλά αποτελεί θεμελιώδες γνώρισμα της ύπαρξής του. Δεν χρειάζεται να αποδείξει τη χρησιμότητά του για να είναι πολύτιμος.

Η τεχνολογία, από οντολογική άποψη, δεν αποτελεί μια αυτοτελή πραγματικότητα με ανεξάρτητο υπαρξιακό προορισμό, αλλά καρπό της ανθρώπινης δημιουργικότητας και της δυνατότητας του ανθρώπου να παρεμβαίνει στον κόσμο, συνιστά δηλαδή προέκταση της ανθρώπινης βούλησης, ανάγκης και νόησης. Η τεχνητή νοημοσύνη, όσο και αν εξελιχθεί, δεν ταυτίζεται με το ανθρώπινο πρόσωπο, διότι η επεξεργασία πληροφοριών και η προσομοίωση της επικοινωνίας δεν συνιστούν αφ' εαυτών προσωπική ύπαρξη και αυθεντική κοινωνία.

Η Ορθόδοξη θεολογία μάς επιτρέπει να διακρίνουμε το «είναι» του ανθρώπου από το «ποιείν» της τεχνολογίας. Ο άνθρωπος δεν είναι απλώς το άθροισμα των λειτουργιών και των επιτευγμάτων του, αλλά ύπαρξη πλασμένη κατ' εικόνα Θεού, με αναφαίρετη αξία και κλήση προς την ελευθερία, την αγάπη και την κοινωνία. Η τεχνολογία, επομένως, δεν είναι δυνατόν να αποτελεί το μέτρο της ανθρώπινης ύπαρξης, ούτε η τελειοποίηση των τεχνικών δυνατοτήτων να συγχέεται με την υπαρξιακή ολοκλήρωση του ανθρώπου. Αντιθέτως, αποκτά το ουσιαστικό της νόημα όταν υπηρετεί την πραγματική ζωή και τη σχέση.

Ένα μοντέλο ΤΝ μπορεί να παράγει λόγο που μοιάζει με έκφραση αγάπης, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι μετέχει στην ανθρώπινη εμπειρία της αγάπης. Μπορεί να προσομοιώνει τον διάλογο, αλλά η προσομοίωση της επικοινωνίας δεν ταυτίζεται με την προσωπική σχέση, η οποία προϋποθέτει ελευθερία, αμοιβαιότητα, χρόνο και αποδοχή της ετερότητας. Περιλαμβάνει ακόμη τη σιωπή, την αναμονή, τη δυσκολία και την αδυναμία πλήρους κατανόησης του άλλου. Αυτά δεν αποτελούν ελαττώματα που πρέπει να εξαλειφθούν, αλλά στοιχεία της ελεύθερης συνάντησης των προσώπων. Το μοναδικά ανθρώπινο, λοιπόν, δεν βρίσκεται απλώς στην ικανότητα να σκεφτόμαστε, αλλά στη δυνατότητα να αγαπούμε και να συγκροτούμε σχέσεις ευθύνης και κοινωνίας.

Ένα εξίσου σημαντικό ηθικό ζήτημα ανακύπτει από την αξιοποίηση της τεχνητής νοημοσύνης στη λήψη αποφάσεων: ποιος κρίνει και ποιος αναλαμβάνει την ευθύνη όταν αυτές επηρεάζουν ανθρώπινες ζωές; Ένα αλγοριθμικό σύστημα μπορεί να αξιολογεί δεδομένα και να προτείνει λύσεις. Δεν μπορεί, όμως, να υποκαταστήσει την κριτική σκέψη και την ηθική ευθύνη των ανθρώπων που το σχεδιάζουν, το χρησιμοποιούν ή αποδέχονται τις εισηγήσεις του. Στην ιατρική, για παράδειγμα, η τεχνολογία μπορεί να συμβάλει στη διάγνωση, αλλά η φροντίδα του ασθενούς απαιτεί προσωπική παρουσία, ενσυναίσθηση και σεβασμό στην αξιοπρέπεια του ανθρώπινου προσώπου. Αντίστοιχα, στην εκπαίδευση, η άμεση παροχή μιας απάντησης δεν ισοδυναμεί με την ουσιαστική γνώση ούτε με την παιδαγωγική σχέση, μέσα από την οποία ο μαθητής μαθαίνει πώς να μαθαίνει, να αμφισβητεί, να αναζητεί και, εν τέλει, να ωριμάζει.

Γι' αυτό και η Ορθόδοξη Εκκλησία δεν αντιμετωπίζει την τεχνολογική εξέλιξη ως απειλή καθαυτή. Η ανθρώπινη δημιουργικότητα και η αναζήτηση νέων δυνατοτήτων μπορούν να αποτελέσουν εκφράσεις της δυναμικής παρουσίας του ανθρώπου μέσα στον κόσμο. Αυτό που είναι απαραίτητο ως προς τη συνδιαμόρφωση ανθρώπου και τεχνολογίας και τη μεταξύ τους διαλεκτική σχέση □ αφού ο άνθρωπος δημιουργεί την τεχνολογία, αλλά και η τεχνολογία αναδιαμορφώνει την ανθρώπινη εμπειρία, τη συνείδηση και την κοινωνική δομή □ είναι η ευθύνη απέναντι στον άλλον, η οποία, μάλιστα, αποτελεί κεντρικό στοιχείο της χριστιανικής αντίληψης περί ελευθερίας.

Η ελευθερία δεν ταυτίζεται με την απεριόριστη δυνατότητα επιλογών, αλλά συνυπάρχει με την αγαπητική σχέση και την υπεύθυνη στάση απέναντι στον συνάνθρωπο. Κατά συνέπεια, η τεχνολογική αποτελεσματικότητα δεν μπορεί να αποτελεί το μοναδικό κριτήριο μιας απόφασης. Το ουσιαστικό ερώτημα δεν είναι μόνο εάν ένα σύστημα μπορεί να αποφασίσει, αλλά εάν η απόφαση υπηρετεί τον άνθρωπο και διαφυλάσσει την αξιοπρέπειά του.

Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται όταν η ευκολία της ψηφιακής επικοινωνίας αρχίζει να υποκαθιστά τη “δυσκολία” της πραγματικής συνάντησης. Η συνεχής διαθεσιμότητα ενός μοντέλου TN ενδέχεται να μας συνηθίσει σε σχέσεις χωρίς απαιτήσεις και προσωπικό κόστος. Όμως η αγάπη δεν είναι μια λειτουργία που “εκτελείται” αυτομάτως. Είναι ελεύθερη έξοδος από τον εαυτό μας και συνάντηση με τον άλλον. Η εκκλησιαστική εμπειρία μάς υπενθυμίζει ότι ο άνθρωπος ολοκληρώνεται όχι μέσα στην αυτάρκεια, αλλά μέσα στην κοινωνία. Η επισήμανση του Χριστού ότι οι μαθητές Του αναγνωρίζονται από την αγάπη μεταξύ τους (πρβλ. Ιω. 13:35) αναδεικνύει την αγάπη ως θεμελιώδες γνώρισμα της

χριστιανικής ζωής.

Το κρίσιμο οντολογικό ζήτημα δεν είναι, συνεπώς, εάν ένα μοντέλο ΤΝ μπορεί να λειτουργήσει όπως ο άνθρωπος, αλλά εάν ο άνθρωπος, μέσα από τη σχέση του με αυτό, εξακολουθεί να αναγνωρίζει τον εαυτό του και τον άλλον ως μοναδικά και ανεπανάληπτα πρόσωπα και όχι ως αντικαταστάσιμες λειτουργικές μονάδες. Γι' αυτό και η πρόκληση της τεχνητής νοημοσύνης δεν είναι να αποδείξουμε ότι ο άνθρωπος υπερέχει αυτών των μοντέλων σε επιμέρους ικανότητες. Είναι να διαφυλάξουμε την αντίληψη για τον άνθρωπο που δεν εξαρτά την αξία του από την απόδοσή του. Η τεχνολογική πρόοδος αποκτά ουσιαστικό νόημα όταν ενισχύει την ελευθερία, τη δημιουργικότητα, τη δικαιοσύνη και την κοινωνική συνοχή. Το μέλλον δεν θα κριθεί κυρίως από το πόσο ευφυείς θα γίνουν τα μοντέλα ΤΝ , αλλά από το πόσο συνειδητά και υπεύθυνα θα επιλέξουμε εμείς να παραμείνουμε άνθρωποι: πρόσωπα ελεύθερα, δημιουργικά και ανοιχτά στην αγάπη και την κοινωνία.

Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Φιλόθεος

(Για το GRDiscovery)